

Ivana Mentolová

Maľarka Jana Farnanová sa na výtvornej scéne pohybuje svedovo od polovice 90. rokov 20. storočia. Záujem diváka si nevytvára, ale ak budete mať chuť, srdečne vás privíta vo svojom nitlanskosť ateliéri na úpätí hradného vchodu. Ak vkročíte do jej privátného priestoru, ihneď pochopíte silnú autorkino spojenie medzi životom, inšpiračou prostredím a vlastnou tvorbou.

Pri prechádzaní výstavou maľárky Jany Farnanovej, alebo listovaním v jej katalogu, máme často pocit, že sa tu, a to napriek tomu, že autorka tvorí tematicky obmedzené cykly. Je to tým, že vo svojej tvorbe vytvára estetické línie, ktoré sa opakujú – niekedy ako keby pretekali z jedného vzájomného cyklu do druhého. Týka sa to najmä ženských tém, sveta maľárky – dievčiat, dievčiat, sveta žien – obecné sveta dievčiat, ktoré sa opakuje v jej životnom príbehu. Niekedy ho maľuje so spomienkami, inokedy sa k téme vracia spozitveľkovaním cez svoje deti. Druhý pocit, že sa tu má vyvolať autorkin veľmi dobrý príbeh a maľbe počnúc akademickým 19. storočím, keďže sočasnou maľbou. Vyprávaj autorom, ktorí ju fascinujú. Je pomerne dŕhý, stačí spomenúť niekoľko mien: Wilhelm Harmensthal, John Singer Sargent, James Abbott McNeill Whistler, z modernistov Balhaus, zo súčasníkov Maria Leticia, Lars Elbing, Marlene Dumas, Michael Rosenman.

Dívka v zelené, 2005, olej na plátně, 100 x 100 cm

Žena ležící a žena v zelené, 2006, olej na plátně, 100 x 100 cm

Autoritine maliarske výpravy do sveta 19. storočia sú vlastne výpravami za portrétmi. John Singer Sargent portrétoval slávne bohosťky doby v priestore meštianskeho bytu tak, akoby tam ani fyzicky neboli. Farnanovej uznamená maliarske celky sú tiež ako portréty, a to nielen dievčat a rodených vzťahov, ale aj mediálnych hviezd či manželky zariezaného komunistu. Farnanová portrétuje dôverne, ale tiež tak, ako keby tam v danej chvíli nebola, alebo bola, ale v úplne inej úlohe, ako matka a priateľka.

Zvláštnosťou Farnanovej obrazov sú figúry, ktoré sa opakujú dokonca v totožných polohách v niekoľkých časovo odlišných cyklách. Žena ležica na chrbte, vzrušajúca sa na stránk, sa najprv objavuje ako Ofélia (cyklus Ofélia, 2005), pričom ikonografia je prevzatá od prerafaelcov a romantikov, autorov ako Eugène Delacroix či John Everett Millais. V skutočnosti by Ofélia, ženská postava zo Shakespeareovej hry Hamlet mohla byť heroickou hviezdou. Po tragickom nešťastí, keď Hamlet zabiť jej otca, sa Ofélia pomáča. Jej smrť utopením je v literatúre často diskutovaná a nie je jasné, či to bola nehoda, alebo samovražda. Napriek tejto nejednoznačnej interpretácii sa Ofélia stala symbolom smútku, konfliktových emócií a kracónálneho správania, ktoré vyústilo do postavy romantických maliarov o žene „kráčajúcej aj po smrti“ alebo kráča pred smrťou, keďže obraz vyjadruje pomätovaný špev a túto urážané na vodu. Vo Farnanovej cykle je Ofélia vyjadrením smútku a vyčerpania, ide o akási príbehy „zichého ženského ľudstva“, ktoré vyústilo do smrti, ale nie do zromantizovanej záhrobnej krásy. Ofélia je protikladom hviezdny – filmovej femine fatale, ktorá sa objavuje v malajkínov cykle Mělnuňhóla (2006). Z filmu tiež sú autorka vypožičuje okrem dobového ošatenia, typického

šerického navietenia s použitím kontrastov svetla a tieňa, aj typický hrádiku - formy ľalake, ktora, keď sa objaví na scéne, sťháva na seba vstúku pozornost. Autorka namalovala zábery vyzerajú, akoby ich preniesla v číne odzrobila a zahodila. Žlá sa, ako by si bola sama žena Farnanová, ktorá ich rada a spracováva do obrazu. V iných neskorých cykloch sa zjavuje ľalaka ženská postava s rukou pokrývajúcou si tvár, v situácii, keď oddeľuje. V cykle *Naboso* z roku 2004 autorka zobrazuje ľal tenz postáv opierajúcich pozornosť na fragmenty veľmi chudých tel, či na nohy v pančuškách a nudošienkach, pričom nie je jasné, či ide o nohy ženy, dievčata, alebo dospievajúcej osoby. Autorka je dospela žena, ale je známe, že sa rada stotožňuje so svetom nedospelého dievčata. K tomu svetu sa macie, či uľ mešne, alebo cez svoje dcery v niekoľkých cykloch *Urodil hvody* 2005, *Šibky* 2005.

„Samozrejme, píše Tony Godfrey „malba je často u identifikácii my (šivici) a Dumas (Marlene) sa môžeme identifikovať so znášanou umelci sa často identifikujú s inými umelcami.“ Identifikácia funguje dvakrát: malac/malarka sa identifikuje s tým, čo maluje a šivák sa identifikuje so zobrazovaním na obraze. Jana Farnanová sa identifikuje s obdobiami dospievania dievčat, pretože kš sama prešla, a tenz ich predsa druhýkrát, ako matka a žienoh ako malarka. Šivák/šiváčka sa identifikuje s jej obrazmi, pretože dospievanie dievčat začí/záča a vie, aké môže byť milé, ale aj dramatické ale predovšetkým prchavé. Práve obraz môže tieto pocity zachytiť a zmasiť.

Mimo tohto ženského kánonu je cyklus *Medo Face* vystavený v roku 2007 v galérii *Linea* v Bratislave. Cyklus je sériou portrétov odmasňovaných z nosom v černo-modo-bielej farebnej škále. Medzi jednotlivé tváre, ktoré nepoznávame, autorka vkladá portréty vlka, ktorého detailný výnez slamy sa odlišuje v jej obrazoch opakuje pravidelne.

Jana Farnanová je autorka, ktorá tímu ženy a jej svet graduje v café svojej tvorbe, ale len v radňavej rovnosti sa prvýkrát začala intenzívne zaoberať otázkou cudzej konkrétnej ženy. V *Histore: Life Without* a *Good Communist* vytvárané v galérii *Krikus* v Bratislave (2009) spracovala osobný príbeh Zoľe Langerovej, ktorej manžel – prevádzčny komunista Oskar Langoz, bol v päťdesiatych rokoch odsadený na dvadsaťročné väzenie. V tejto malárskej inštalácii autorka pracovala s obrazom ako s dielením konceptuálnym prvkom. Obrazy v tvare nepravidelných trojuholňoh zavreté a šlavočne opreté o stenu pôsobia ako kusy rozbitého zrkadla, kryštáľujú príbeh Zoľe Langerovej cez iné centrálnu plátna, ktoré „hrádiku“ ukazovali ako manželka a osamelou matku. Dramatizácia príbehu autorka dosiahla stvámením jednodušých situácií namalovaním dotyku rúk, ženy sediacej v kuchyni, ktorá odvracia pohľad od šiváka. Jeden zo znakov súčasného portréta – odvratené hlavy: či portrét malovaný odtiada (Michail Borissom,

Jana Farnanová: *Histore: Life Without* a *Good Communist*, 2009, galéria Krikus, Bratislava

Dorota Sedová, Alena Adamková) má schopnosť vybudovať dramatickú situáciu a znepokojí šiváka, ktorý vie o portretovanom tak málo, lebo nepozná jeho fyzickú podobu a môže si ja len domýšľať.

Prí interpretácii súčasnej maľby sa málo hovorí o postupo, ktoré malac/malárky používajú. Farnanová si z namerom kvôre chce malovať, rabi fotograficky archív, alebo využije fotografie iných, získané napríklad z portrétových médií. *Prezývajúcu* minimalizuje počtovoú presnu, aké náhodou kombinuje rôzne predšly alebo ich čerá. Inou, tradičnou formou prjavy na maľbu siegav a akrylov je akvarel na papieri, ktorý má podobu šivci, pripade celých obrazov, ktoré sa na výslednom plátne javia len šlavočne. Práve práca s akvarelom je to, čo výnate ovplyvňuje jej súčasny malarský rukopis, o ktorom Beata Jablonská píše: „Je spôsob maľby nie je len mechanickým prenosom radobudrých pruchostí. Je prirodzeným samozgramom konkrétnej nálady, ktorá k šlavočtému pect.“ *Prí OK!* charakterizoval maľbu Jany Farnanovej ako maľbu v rýchlosti, čo nastaj môže evokovať hrádiku siegav malárskeho žencia, hoci vieni, že autorka sa s malarským výsledkom nepokáha.

SVETLO – TMA,
SPÁNK – BDENIE,
AKTIVITA – MELANCHÓLIA,
PRÍTOMNOSŤ – NEPRÍTOMNOSŤ

Rozhovor Ivany Moncalovej s Janou Farmanovou

Ivana Moncalová: Prečo vytvárate vo svojej tvorbe obrázové cykly? Spomeniem Male darčeky (2003 – 2004), Melanchólia (2005), Späc (2005), Zemské hračky (2005), Media Faces (2006), Bábiky (2009), Hlasové. Life With(out) a Good Communist (2009), Soundtrack (2009). Stanovili si vopred myšlienku a programovo sa hou zaoberteš?

Jana Farmanová: Tvorenie v cykloch je v potrebe byť v určitom čase na pomyselnú hranicu mozdného. Opakovanie a vrátenie sú o objavovaní možnosti. Opakovanie jedného motívu ma prinúdiť riešiť, kam som na začiatku nedošla. Jedna vec je prvotná myšlienka o podnet, ale malívanie je malívanie v čase, a to prvé sa sčítava, ktoré sa naplňovať nedajú.

I.M.: Niektoré témy, s ktorými pracujete, rozvíjajú sociálne vzťahy v trojom okoli, nie hovoria o medznej sčítave ľudí, dôležité na základe politického kontextu lístajú osobný príbeh – ako napríklad históriu manželky karavanku uväzneného v 50. rokoch. Na základe čoho si témy vyberiete či rozvíjate?

J.F.: Téma a motív. Téma je myšlienka, motív je temota. Oba tieto elementy v rôznych balansujúcich pomeroch majú vplyv na to, na čo sa pýtať a rozvíjať to tému. Vyberie si ako kruh, ako viť vzduchu, krúti sa niekde medzi sebaopodivovaním postredníctvom vďaka, čo má na mňa veľký vplyv a intuície, ktorá je našou súčasťou, determinovanou vlastnou telesnosťou a skúsenosťou. Napríklad výber som sa „prechádzala“ fotografiami a našla som jednu, kde spí dieťa (moje, ale to nie je podstatné). Podstatné je okamih, ktorý fotografia zachytáva. Dieťa ešte spí, ale jeho tvár je už úplne očiarená snaním svetlom až tak, že sa tvár stráca a je z nej najväčší bod v priestore. To je pre mňa podnet na maľbu, je to zároveň silný vizuálny zážitek a zároveň ten moment vyjadruje polaritu, a to nič medzi nami. Práve TO ma zaujíma. Svetlo – tma, spánek – bdenie, aktivita – melanchólia, prítomnosť – neprítomnosť. Ambivalencia, balansovanie...

I. M.: *Teraz, v ktorom procese, veľmi vyplývajúce z toho, čo ste videli. Tie sa pomerne často objavujú - na týchto obrazoch, pričom jeden vyvoláva ďalšie. Často sa vyskytujú na silných motívoch, napríklad ruje dieťa s podozrením učom a vyplašeným zrakom a pod. Aký je pre vás názor v tom, keď sa podieľať kľúčovú rolu rôznych ľudí a keď zverejňujú vlastnú skúsenosť?*

J. F.: *Už v druhej otázke som v odpovedi naznačila, že hoci čarpan aj z vlastných, rodových obrazov, nie je ich vizuálna prvotnou témou mojich obrazov. Podobu mojich dieťa sú zreteľne napríklad v cykle *Ženy a zlaty*, ale dievčenské tváre dávam do situácií, ktoré hovoria o vše vzťahoch, akých sú schopné dvi prave, že to tvorivá energia, ktorá je v každom človeku, a v niektorých mesarík ari v dospelení veku, je to sila a energia hodná zloky. Cyklus je o tejto energii, nie o porotách mojich dieťa... hoci to, že ony sú na obrazoch, samozrejme, nie je náhoda. K téme a príbehu Zo Langenwey, ktoré som spracovávala na výstave *Historie. Life without a Good Companion* v galérii Klokas v Bratislave. Hoci sa to môže javiť ako politický rozmer mojej myšlienky, veľmi zaujímala preroza tejto ženy v čase, ktorý žila. Tú preroza ústne spísala v denníku, ktoré publikovala približne od 17 rokov až po teoty, ktoré odohráva skúsenosť ženy, matky, manželky, priateľky. Ako spomínam v druhej odpovedi, vyberám témy je niečo, čím sa kľúčujem, čo vstupuje do hraníc mojej vnútornej a vonkajšej slobody a túžby. Niečo, čím a aká žiada bolo, sa ma hľadá dotyka. Keď to mám zhrnúť, neexistuje nič cudzie, čím by som sa zaoberala, lebo všetko, čomu venujem v sebe čas a priestor, je len mojou cestou k sebaopoznaniu. Tak viemam svoje témy.*

Roz som spomínala Gorga Morandího, ktorý celý život maloval tiché, postávne zážitia. Také obmedzenie motívu ma fascinuje, to však, samozrejme, nehovorí o tom, čo všetko tým nehotným opakovaním záží. To vidieť na tom, aké sa sa veľa nečít, keďže a veľmi tiché, zároveň silné, je to niečo až v zmysle medicíny a splynúla s motívom.

Štúdio, Bratislava, Slovensko, 2012, 120 x 160 cm

I. M.: *Znepri mal motív, ktorý sa v lete vyskytne, ale toto vzniká v niekoľkých rôznych rozličných cykloch. Je to žena a niekoľko holičiek zarytými, ležiaci na žiaru alebo a prechádzajú rukou na čele či počtu, alebo sa viede kľúčom Oľve. Čoho symbolom sú pre vás tieto ženy, pretože sa stále vracajú do týchto obrazov?*

J. F.: *Ležiaci ostarala ženská postava je pre mňa vyjadrením stavu SOM. Tým je moja preroza, tvár, bez akvát, v bežiaci. Táto energia, v situáciách to zeme. Je to niečo, k čomu sa vrátim, lebo ona pre mňa vyjadruje zovne TV a TERAZ, svet a život, znovuoznačenie, kolobek, príroda, ktorou som.*

I. M.: *V tejto tvorbe sa niekoľko objavila postava silu, čisto af a portrétny črtami, evokujúcimi ľudské tvore. Preto si dovolím k zobrazovaniu túto zverešiť?*

J. F.: *Vik je zvereši, ktorá ma fascinuje. Žije vo viacerých podvedených podmienkach a dokázal si udržať svoj špeciálny, veľmi priamy spôsob života vo svete aj v uzavretom, napriek stonáci trvajúcim nepokojom je vik pre mňa symbol slobody a nezávislosti, napriek nezávislosti škola. Je to veľmi inteligentná, plachá a verné stvorenie.*

I. M.: *Svojimi motívami sa spája typický rukopis, ktorý si si dovolím porovnať skoro Beate Jüttenská ha v svojom kľúčovom opisu ako „prerodový seimogaf kľúčovej nedej, ktoré k domj tme pusti. Niekedy sa dokáže pohut a filipínsky a detarke, niekedy „zarbat“ plácha plácha a drazu porovnaním“ Dolej to charakterizuje ako „tara mušky“ - ako vyjadrenie „mládosť“, „nepočetlivosť“ a aj „negatívne stienaj miestami od destrukčnej sprisahosť“. Tvoj rukopis oscuje medzi kľúčovým sprisahovaním, medikálnou motívom, evokovaním motívom a výbornou malarskou školskou - je to pomerne citlivé práve pri spracovaní kľúčov či portréto. Používate túto svojvôľu - či nie ste ešte vyprávaj?*

J. F.: *Prerodilava o forme prechádza stárením štádiom, preto aj keď rozprávanie a formate, pohľadáme sa v motívach (siviat) to aj s tým polikantmi, ktoré som*

Štúdio, Bratislava, 2010, 120 x 160 cm

sporná v súvislostiach s témou, naspokon formu „ofštátnu“ na stranársku rozličnú mieru stupcom k maľarskej skratke, ale ku skratke, ktorá veľa emócií, hľadí v zmysle kaligrafickej skratky, teraz hovoria o tom, čím musí byť kaligrafická skratka prejav a čo znamená, forma a obsah sú jediné. Často chcem, aby konštrukcia maľarských prostriedkov inšpirovala časť maľby je realizovaná lazerným vzorcom, ktorá je pomalá a časť je maľarska skratka realizovaná alla prima, okusovala protichodnosť a napätie, ktoré z toho plynie. V konečnom dôsledku sa však snažím o harmóniu, nie dokonalosť! Ale o otvorenosť s napuňtými schopnosťami...

I. M.: Keď si ideš do práce, pri maľovaní si povieš, tak teraz sa mi to rovná vydarilo a je v silnej vlnke potebnú alebo si ku každému obrazu vytvoríš vťah a prezentuješ ho na verejnosti?

J. F.: Samozrejme, nie každý obraz prezentujem na verejnosti, niektoré premisľavam, niektoré nechávam len tak, keď príde ich čas (tak to mám aj s mojitými motívami). Momentálne sa viac venujem akvarelu, ktorý robím celú ruku a nikdy som ho ucelene neprezentoval. Akvarel je pre mňa, čo maľarsky vyjadruje mála, treba mať výtchu, v hutej skratke a mimoriadne koncentrované.

L. M.: Do akej miery pracuješ pri maľovaní s medietom, fotografou či predstavitelstvom? Aký je tvój názor na počítačovo vytváraní fotografickú či grafickú predlohu a následne prerušenie na plátno, čiže sa tak hojne využíva v dnešnej rýchlej dobe?

J. F.: Pracujem so všetkými tromi možnosťami. Často sa stane, že sa všetky stretnú v jednom čase na rovnakom mieste. Ich vzájomný vplyv a prelnutie súvisí s mojou predtvarou o tere a motive, pretože tá je prvotná a udáva tempo na začiatku. Niekdy, ale nie je to pravidlo, získavajú prevahu nad mojou predtvarou, príbe tie neopakovateľné skutočnosti, ktoré súvisia s trmárnou predtvarou vedome prítomnosť a maľba sa realizuje cez mála. Nechcem to mysliť, je to nať vedomých a nevedomých súvislostí a schopností. Nevieť, či je psychologický predikovaný proces tvorby, je na to asi nemá sprítne slová.

Ák druhý časť otázky, čiže v dobe obrazu, vľade na má úlohu vizuálne vnemy, som mási predtvaru, tak ako iným typom maľby, ktorá je často bnevná po prvé vymytená – akéde dobrý vťah, po druhé usobené, ale chladná a vypočítaná na vľekt a predvážajúca efekty, chýba jej veťi namer, vlastne mák rozmer tvorby. Myslím si, že menej je viac. A smerie je bať na druhú časť a naciaj „veť“ ktorým nechýba ani ten živý rozmer a prvý, druhý a tretí navzájom komunikujú, takých je mála. Možno, až v ústvetých, alebo so veťi dýchaj životoch, narušených tvorivým hľadáním, do ktorých patná aj ony, sa takto súvislosti dáť vyspovať. Pekne o tom v jednom rozhovore, ktorý vyšiel aj knižne, hovorí Adriana Smetová.

I. M.: Tvoj malarský rukopis má v mnohom pripomínať roduku soľárku Marka Lesný, aj keď tmy sú v zhrade dosť rozdielne a ona často používa pozitívnu kontúru, ktorá u teba absentuje. Akém pocit, že sa inšpiruje realitnými vecami nielen v tme – to je pomerne zriedkavé, ale práve v tvojom rukopise farebnosť vystupovala som tam mnohokrát pomohla farsky, ktoré máš naď. Aká je tvoja reálna inšpirácia pre malarsku formu?

J. F.: Realitas inšpiráciu pre malarsku formu bude asi vletko vizuálna, ktoré ma obklopuje aj obklopuje, ale ak mám byť presnejšie a konkretizovať zdroje, ako som si ich schopná vystopovať, tak sa istočne pohybujem opäť v ambivalentných vzťahoch. Sú to rozhrania od pompejskej fresky – Giotto – Goya – Velázquez – de Chavannes – C. D. Friedrich – Manet – Munch – Hopper – Balzac – Neo Rauch – Luc Tuymans – Borremans – Marlene Dumas a mnoho iných. Ale aj Kiki Smith, Louise Bourgeois, alebo od poetky minimalizmu japonských záhrad a keramikov a japonskej keramiky až k romantike anglických záhrad. Myslem si, že veľký vplyv na mňa mali Bergmanove filmy, aj ich vizuálita.

I. M.: Na výstavách často prezentuješ maľby formou špecifickej inštalácie. Obrasy rôznych rozmerov rozvešuješ voľne po stene, niekedy ukladáš na zem ako v malarskom ateliéri. Pripomína mi to rodný fotografický album „pocitkový“ do steny, ktorý čas saba vrchol rôzne obdobia a situácie. Je táto forma vynájom dobov, ktoré máš pracovať s týmto typom inštalácie alebo to nie je pre tvoje obrasy dôležité?

J. F.: Nemyslím si, že sa dá u mňa niečo vymôcť dobov, a modernými vplyvmi, na to, aby to bolo možné a aby som takto komučila, som – dnes hovorím najčastejšie pre mňa, zašla obdobia nezdružno o to, čo robím v období po škole, asi 10 rokov keď sa hovorilo o smrti maľby a jediným dôvodom, ktorý ma ničil neustápiť a malovať, bolo moje chcenie. Ako a preto niečo robím, má svoje opodstatnenia, ktorých kontinuita rozhodli len s formou, a určite nie s dobov, v tom som trochu ako viki. Niektoré plátna, ktoré vyovávajú ako samostatný obraz, vznikajú u mňa ako následok, alebo pokračovanie iného plátna, iného obrazu, a preto ich mám v hlavě v závislostiach, nielen vizuálnych, ale aj významových, že nie sú súčty, ktoré sa dajú postrehovať farsky, sú to moje závislosti a netváre vždy na ich do-dávani, niekedy si doprajem popreťah medzi nimi putá, aby som ich uvidela v iných závislostiach, chcem aby každý aj samostatne mal to správne ekvilibrium poverené svojimi slovami.

